

سرگذشت مجموعه اسناد و کتب خطی کتابخانه و موزه کاظمینی یزد

حسین مسرت^۱

چکیده

تاریخ مختصر بنیاد فرهنگی ریحانة الرسول شهریزد که به دست میرزا محمد کاظمینی دانشور معاصر یزدی بنیانگذاری شده است. این بنیاد اقداماتی مانند نگارش دانشنامه مشاهیر یزد در سال ۱۳۷۸ ش و مفاخر یزد در سال ۱۳۸۳ ش و چند کتاب مرجع دیگر، تأسیس و گسترش کتابخانه تخصصی یزدشناسی، مرکز اسناد و بخش خطی که فهرست آنها منتشر شده، و سپس وقف کل این مجموعه به امامزاده جعفر یزد را در کارنامه اش دارد. البته همراه با چند مجموعه دیگر مانند مجموعه اسناد و سکه ها و مهرهای قدیمی و تمبر و کبریت و... که در آن مجموعه هست. فهرستی از اقدامات فرهنگی از سال ۱۳۸۳ به بعد و برخی از نفایس مخطوطات این بنیاد را در این مقاله می خوانیم.

کلیدواژه‌ها

بنیاد فرهنگی ریحانة الرسول؛ مراکز فرهنگی یزد؛ اسناد؛ نسخه های خطی؛ یزدشناسی.

در همیشه تاریخ انسان‌هایی بودند که با علاقه مندی به حفظ آثار تاریخی و میراث فرهنگی گذشتگان، خدمتی بس گران‌قدر به حفظ هویت تاریخی و فرهنگی دیار خود نمودند؛ انسان‌هایی که گاه گمنام بودند و تنها به عشق پاسداری از فرهنگ میهن خود هر سختی و دشواری را به جان خریدند. و اکنون در گوشه‌کنار کشورمان ایران نهادهای فرهنگی - تاریخی را می‌بینیم که با پشتکار و کوشش این دوستداران و شیفتگان وادی فرهنگ شکل‌گرفته است.

فروردین ۱۳۷۸ ش بنیاد فرهنگی پژوهشی ریحانه الرسول یزد با این هدف به وسیله آقای میرزا محمد کاظمینی از نوادگان روحانی وارسته یزد، آیت الله حاج شیخ غلامرضا یزدی (فقیه خراسانی) در شهر یزد پایه‌گذاری شد: «ایجاد یک مرکز پژوهشی قوی و کارآمد در زمینه‌های فرهنگی تاریخی اجتماعی و هنری بود تا نقیضه‌ای را که از جهات گوناگون در استان یزد وجود داشت برطرف نماید و به کانون تجمع پژوهشگران در زمینه‌های مختلف تبدیل شود و علاوه بر اجرای طرح‌های پژوهشی استان، پاسخگوی نیازها و ضرورت‌های تحقیقی خارج از استان نیز باشد». (فهرست نسخه‌های خطی، ج ۱، ص ۱۱) سپس هیئت امنائی متشکل از پنج نفر تشکیل گردید که ریاست آن با بنیان‌گذار بنیاد بود. نخستین هدف، تدوین شرح حال مشاهیر استان یزد بود؛ از این رو در آغاز کلیه اقدامات در راستای گردآوری شرح حال‌ها معطوف بود. نخست، شماری از نویسندگان و پژوهشگران برجسته استان یزد با مشورت آقای دکتریدالله جلالی پندری، استاد نامی ادبیات دانشگاه یزد دعوت به کار شدند و یکی از تالارهای امامزاده جعفر علیه السلام یزد برای محل بنیاد در نظر گرفته شد. این کار به دلیل عضویت رئیس هیئت امنای بنیاد در هیئت امنای امامزاده جعفر علیه السلام به سهولت انجام شد. هم‌زمان، کار تدوین اساسنامه بنیاد و ثبت اداری بنیاد در اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان یزد و اداره کل ثبت اسناد استان یزد پیگیری می‌شد. از این رو هیئت مدیره‌ای متشکل از پنج نفر به نام‌های آقایان: ناصر شهرداد، حسین مسرت، طیبه خبری، محمد فاضلی شورکی و حسین شهاب به نهادهای نامبرده معرفی گردید. پس از آن، سرفصل کارها و برنامه‌ها مشخص گردید. در ماه‌های نخست، پژوهشگران ناچار بودند برای فیش برداری و استخراج اطلاعات

به کتابخانه‌های استان به ویژه کتابخانه وزیر و مراجع کنند که این کار با دشواری‌های زیادی از جمله: صرف زمان زیادی برای رفت و آمد همراه بود و طبعاً کار به کندی پیش می‌رفت؛ پس نیاز به وجود کتابخانه‌ای احساس شد که کتاب‌های مورد نیاز، به ویژه در زمینه مرجع، زندگی‌نامه‌ها، دایره‌المعارف‌ها و کتاب‌های ویژه استان یزد را داشته باشد؛ بدین روی بود که کتابخانه تخصصی تاریخ بنیاد ریحانه الرسول یزد در همان سال ۱۳۷۸ ش در محل امامزاده جعفر علیه السلام آغاز به کار کرد و با علاقه‌مندی آقای کاظمینی، به زودی کتابخانه‌ای با حدود ۲۰۰۰ جلد کتاب مرجع و تخصصی راه اندازی شد که باعث تسریع در کار پژوهشگران گردید. در همان زمان به دلیل نیاز، برخی کتاب‌ها که دیگر در بازار موجود نبود، از آن‌ها کپی گرفته می‌شد.

چون تاکنون تجربه دانشنامه نویسی در شهر یزد وجود نداشت، نخست هیئتی از سوی بنیاد ریحانه راهی بنیاد دایره‌المعارف اسلامی شد تا از تجربیات آن‌ها در راه گردآوری شرح حال‌ها و تنظیم مدخل‌ها بهره‌گیری، پس از آن تصمیم گرفته شد که آقای فرید قاسملو، عضو هیئت علمی بنیاد نامبرده یک کارگاه پژوهشی در یزد برای اعضای هیئت علمی و پژوهشگران بنیاد ریحانه برگزار کند. پس از آن چندین کارگاه ویراستاری در محل بنیاد گذاشته شد که حاصل آن در سال‌ها بعد، خروج چند ویراستار خبره از بنیاد بود. در همین زمان برای آشنایی مردم یزد با فعالیت‌های بنیاد ریحانه، آیین نکوداشت دو تن از مشاهیر یزد به نام‌های حجت الاسلام سید علی محمد وزیری، بنیان‌گذار کتابخانه وزیری یزد و استاد مهدی آذر یزدی، داستان نویسنده نامی کودکان ایران با همگامی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی استان یزد در سال‌های ۱۳۷۹ ش و ۱۳۸۰ ش در محل امامزاده جعفر و فرهنگسرای شهرداری یزد برگزار شد. یادمان هر دو آیین بعدها در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ چاپ شد. (آخرین یادمان از این سلسله، یادمان نکوداشت احمد کرمی، شاعر یزدی و گردآورنده ده‌ها دیوان بود).

به مرور زمان، روز به روز بر تعداد کتاب‌های کتابخانه تخصصی افزوده می‌شد، تا اینکه با خرید چند مجموعه شخصی از مجموعه داران یزد و قم، به ویژه مجموعه مکررهای کتابخانه تخصصی تاریخ در قم، شمار کتاب‌ها به حدود ۱۰ هزار جلد رسید، از این رو

فضای کنونی به دلیل محدودیت ساعت فعالیت امامزاده جعفر و نیز کوچکی جای فضای کنونی برای کارهای گسترده بنیاد، بسنده نبود. بدین روی با سرمایه بنیان‌گذار، در سال ۱۳۸۰ ش ساختمانی سه طبقه در خیابان امام خمینی، کوچه ابوریحان، جنب کتابخانه عمومی شرف الدین علی یزدی خریداری گردید و بخش پژوهشی و کتابخانه بدان جا منتقل شد. نزدیکی به مرکز شهر و دسترسی به کتابخانه‌های وزیری و شرف الدین علی و دیگر مراکز فرهنگی و پژوهشی و آموزشی از مزیت‌های مکان جدید بود. شهرت کتابخانه تخصصی تاریخ بنیاد ریحانه باعث شد که دیگر پژوهشگران استان یزد نیز برای تدوین آثار و حتی پایان‌نامه‌های خود بدین کتابخانه مراجعه کنند. (هم‌اکنون بیش از ۷۸۰۰ پرونده در زمینه زندگی و آثار بزرگان، مفاخر و مشاهیر یزد در مرکز اسناد مؤسسه ریحانه وجود دارد که مورد استفاده پژوهشگران استان یزد است.)

در سال ۱۳۸۰ ش بود که نگارنده این سطور که از آغاز سمت مدیر بنیاد را بر عهده داشت (از فروردین ۱۳۸۳ ش مدیریت بنیاد به عهده آقای محمد فاضلی شورکی و از فروردین ۱۳۹۵ ش به عهده آقای محمد حسین انتظاری گذاشته شد) و هم زمان با آن در کتابخانه وزیری یزد، یکی از کهن‌ترین کتابخانه‌های استان یزد با دارا بودن ۲۲۰ هزار جلد کتاب از جمله ۴۶۰۰ جلد خطی جزء نفیس‌ترین کتابخانه‌های ایران کار می‌کرد، چون مشاهده می‌کرد که هر روز تعداد زیادی اسناد و کتاب خطی در عتیقه فروشی‌های یزد خرید و فروش می‌شد و هیچ کتابخانه و مرکزی اقدام به خرید کتاب‌های خطی نمی‌کرد و هر روزه شمار زیادی از این کتاب‌ها راهی شهرهای ایران، به ویژه اصفهان و حتی کشورهای حاشیه خلیج فارس می‌شد؛ پیشنهاد خرید اسناد و کتاب‌های خطی را به بنیان‌گذار بنیاد نمود و ایشان بی‌درنگ توضیحات و توجیحات نگارنده را پذیرفت و با فروش برخی املاک خود، سرمایه‌ای را برای خرید آن‌ها اختصاص داد. این امر با توجه به انفعال کتابخانه‌های وزیری و سازمان اسناد ملی استان یزد در خرید کتاب‌های خطی، با رونق خوبی همراه بود و در عرض حدود دو سال شمار کتاب‌های خطی آن به دو هزار و کتاب‌های چاپ سنگی هم به دو هزار جلد و اسناد قدیمی آن به بیش از شش هزار سند رسید.

در این مدت نگارنده هرروز با سرزدن به عتیقه فروشی های یزد و تماس با خانواده های یزدی، مبادرت به خرید کتاب های خطی، چاپ سنگی و سند و حتی وسایل کتابت قدیمی مانند قلمدان، دوات و غیره می نمود و حتی زمینه ای فراهم شد که یکی از دلالتان کتاب های خطی اصفهان، برخی کتاب های خود را برای فروش به یزد بیاورد و دیگر کتابی از یزد خارج نمی شد و تقریباً به غیر از برخی کتاب های نفیس و گران قیمت که حجت الاسلام و المسلمین شیخ محمد علی صدوقی برای کتابخانه شخصی اش می خرید، بقیه کتاب ها راهی کتابخانه بنیاد می شد. عمده ترین فروشنده کتاب های خطی برای بنیاد ریحانه در یزد، حجت الاسلام شیخ محمد باقر عجمین بود.

در پایان سال ۱۳۸۲ ش شمار کتاب های چاپی این کتابخانه به بیست هزار جلد رسید. در همین زمان آقای کاظمینی مالک و بنیان گذار بنیاد ریحانه تصمیم گرفت که کلیه اسناد، کتاب های چاپی و خطی، سکه ها، مهرهای قدیمی و دیگر اشیای تاریخی را وقف بر آستان مقدس حضرت امامزاده جعفر یزد علیه السلام بنماید؛ از این رو وقف نامه ای در چند ماده تنظیم شد و کلیه کتاب ها (اعم از چاپی و خطی)، اسناد سکه ها و غیره وقف گردید. این مجموعه فرهنگی طی سه وقف نامه در سال های ۱۳۸۲، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۹ ش پس از تأیید مراجع عظام تقلید و شخصیت های علمی، فرهنگی و اجتماعی یزد، وقف بر آستان نامبرده شد و قرار شد پس از اتمام ساختمان جدید موزه امامزاده جعفر علیه السلام بدان جا منتقل گردد. اما برای بهره وری همگان، بی درنگ در مرداد ۱۳۸۲ ش کتاب های خطی و اسناد به محل کتابخانه افشار واقع در امامزاده جعفر علیه السلام منتقل شد و به زودی این گنجینه در ردیف موزه های پربازدید یزد قرار گرفت و کتاب های چاپی هم به کتابخانه امامزاده منتقل گردید.

در کنار این اقدامات برای اطلاع رسانی به پژوهشگران ایران، تمهیدی اندیشیده شد که فهرست نسخه های خطی و اسناد کتابخانه نیز چاپ شود، از این رو از مجمع ذخایر اسلامی قم که مدیریت آن را نسخه شناس نامی، آقای حجت الاسلام سید صادق حسینی اشکوری (آصف آگاه) بر عهده داشت، دعوت گردید تا با همراهی برادر فهرست نگارش حجت الاسلام سید جعفر حسینی اشکوری (آصف آگاه) مبادرت به

فهرست نویسی و تدوین و در کنار آن دیجیتالی کردن آثار پردازند. این کار با هدایت استاد معظم آقای سید احمد حسینی اشکوری، مدیر مرکز احیای میراث اسلامی و پدر آن دو، طی مسیری کرد. سرانجام این فهرست پس از حدود یک سال به پیش گفتار استاد ایرج افشار و به کوشش آقای سید جعفر حسینی اشکوری به وسیله مجمع ذخایر اسلامی در سال ۱۳۸۳ ش در دو جلد کتاب‌های خطی (در بردارنده معرفی ۵۵۰ نسخه) و یک جلد اسناد (در بردارنده ۱۹۰ سند) چاپ شد. در این سلسله تاکنون کتاب‌های زیر به نام‌های: مراسلات (۱۳۸۵ ش)؛ نامه‌های تاجران (۱۳۸۵)؛ اوج نگاه، گزیده‌ای از خطوط، نگاره‌ها، تذهیب‌ها (۱۳۸۵ ش)؛ هزار نامه، فهرست قبالجات دوره قاجاریه (۱۳۸۷ ش)؛ مهرهای اسناد در گنجینه کاظمینی (۱۳۸۷ ش) و اسناد شرعی در کتابخانه میرزا محمد کاظمینی (۱۳۸۷ ش) چاپ شده است. قرار است در سال ۱۳۹۵ ش بقیه فهرست نسخه‌های خطی و اسناد نیز چاپ شود.

دیگر اقدام بنیاد ریحانه که در سال ۱۳۷۹ که بعدها نام مؤسسه فرهنگی - پژوهشی ریحانه الرسول را به خود گرفت، راه اندازی مرکز نشر بود که نخستین کتاب آن در سال ۱۳۷۹ ش به نام خروش خاموش چاپ شد و از آن زمان تاکنون بیش از ۱۳۰ عنوان کتاب در زمینه‌های گوناگون فرهنگی، ادبی، تاریخی و علمی چاپ شده است. مدیر نشر بنیاد از آغاز تا سال مهر ۱۳۸۲ ش بر عهده آقای سید محمد موسوی و پس از آن بر عهده خانم طیبه خبری بود.

از سال ۱۳۸۰ ش برای تکمیل روند فرهنگی شدن بنیاد، مجوز نشریه یزد امروز با زمینه فرهنگی و اجتماعی گرفته شد تا مردم یزد، شاهد وجود یک بنگاه فرهنگی تمام عیار باشند. (این نشریه کماکان به مدیرمسئولی محمد فاضلی چاپ می‌شود).

حاصل این همه تلاش‌ها پس از چهار سال در فروردین ۱۳۸۱ ش منجر به چاپ ویرایش نخست دانشنامه مشاهیر یزد در سه جلد و در بردارنده گزارش زندگی و عکس بیش از پنج هزار تن از مشاهیر یزد بود. (ویرایش دوم آن نیز در سال ۱۳۸۲ ش چاپ شد). این سلسله کتاب‌ها در سال ۱۳۸۲ ش با چاپ مجموعه دو جلدی مفاخر یزد (۱۳۸۳ ش)، حاوی شرح حال روحانیان استان یزد، دانشنامه مشاهیر و مفاخر دامغان (۱۳۸۴ ش)، دانشنامه

فقه‌های شیعه (۱۳۹۳ ش) ادامه یافت و قرار است کتاب فرهنگ نامه شاعران و نویسندگان یزد در برنامه آتی چاپ گردد.

در سال ۱۳۸۶ ش مؤسسه ریحانه به ساختمان تاریخی مشیرالمالک واقع در محله امامزاده جعفر یزد منتقل شد و در همین مجموعه در کنار فعالیت‌های پژوهشی و نشر، در سال ۱۳۸۷ ش گنجینه کتاب‌های خطی ادیان آسمانی گشایش یافت. (کتاب‌های این گنجینه بعداً به موزه کاظمینی منتقل شد.) در سال ۱۳۹۱ ش مؤسسه فرهنگی ریحانه به بازارچه (پاساژ) آزادی نقل مکان کرد و در ۲۵/۲/۱۳۹۴ ش با گشایش ساختمان جدید موزه کاظمینی جنب ورودی غربی امامزاده جعفر علیه السلام کلیه کتاب‌ها، اسناد و سکه‌ها، مهرهای تاریخی، تمبر و دیگر اشیای تاریخی به محل جدید انتقال یافت. اما کماکان دفتر ریحانه در بازارچه آزادی است.

دیگر اقدامات فرهنگی

- سال ۱۳۸۳ برپایی نمایشگاه عرضه و فروش کتاب در محل بنیاد به مدت شش ماه.
- آذر ۱۳۸۳/ آذر ۱۳۸۵/ آذر ۱۳۸۶/ آذر ۱۳۹۳ مشارکت در برگزاری آیین حامیان نسخ خطی در محل سابق مجلس شورای ملی.
- ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ شرکت در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران.
- اسفند ۱۳۹۱ گشایش دفتر مطالعات و موقوفات میرزا محمد کاظمینی.
- ۱۳۹۲ مشارکت در برگزاری نخستین همایش میراث مشترک ایران و هند در محل دانشگاه مفید قم با همکاری مجمع ذخائر اسلامی.
- ۱۳۹۳ برپایی نهاد جایزه ادبی استاد مهدی آذر یزدی.
- آبان ۱۳۹۳ اخذ امتیاز ماهنامه ادبی و فرهنگی شهر کهن.
- اسفند ۱۳۹۳ مشارکت در برگزاری همایش بین‌المللی میراث مشترک ایران و عراق با همکاری مجمع ذخائر اسلامی.

* اکنون این مجموعه در بردارنده موارد به ترتیب زیر است:

- کتابخانه تخصصی تاریخ و اسناد مطبوعاتی کاظمینی
- کتابخانه و اسناد مطبوعاتی، شامل ۲۰۰۰۰ جلد کتاب تاریخی و ۸۰۰۰ نشریه و سند

مطبوعاتی از سال ۱۳۱۷ش به بعد است. دورهٔ دوجلدی یزد در اسناد مطبوعاتی نشرزمستان ۱۳۹۳ از دستاوردهای این کتابخانه است.

موزهٔ موقوفهٔ میرزا محمد کاظمینی

۱. گنجینهٔ قرآن‌های خطّی، چاپ سنگی و دیگر ادیان: بالغ بر ۶۰۰ قرآن خطّی، ده‌ها تابلوی نفیس قرآنی و تعدادی کتاب‌های ادیان (انجیل، اوستا، تورات و زبور)

۲. گنجینهٔ اسناد و نسخ خطّی: شامل ۲۰۰۰ نسخهٔ خطّی ۲۰۰ نسخهٔ چاپ سنگی و ۴۱ هزار سند خطّی دربردارندهٔ فرمان‌های حکومتی، عهدنامه‌های تاریخی، نکاح‌نامه‌ها، وقف‌نامه‌ها، مراسلات، مکاتبات، مرقعات و بیع‌نامه‌هاست و تاکنون ۹ جلد کتاب در معرفی اسناد و نسخ خطّی این مجموعه توسط مجموعهٔ ذخایر اسلامی قم منتشر شده است. «گنجینهٔ مذکور چهارمین مجموعهٔ بزرگ اسناد و نسخ خطّی کشور محسوب می‌شود» (اوج نگاه)

۳. گنجینهٔ سکه و اسکناس: شامل ۶۰۰۰ سکهٔ تاریخی مربوط به پیش و پس از اسلام (در ایران) و بیش از ۵۰۰ قطعهٔ اسکناس. این گنجینه به لحاظ تعداد و کیفیت، یکی از مجموعه‌های نفیس است و در آن سکه‌هایی از دوران هخامنشیان، سلوکیان، اشکانیان، ساسانیان و دیگر سلسله‌های ایرانی و اسلامی وجود دارد. تاکنون دو کتاب در معرفی سکه‌های آن منتشر شده است.

۴. گنجینهٔ تمبر: در این بخش ۳۲۰۰۰ تمبر وجود دارد. تمبر، تاریخ مصوّر هر کشور و جامعه است.

۵. گنجینهٔ مهر، نگین و عتیقه‌جات: شامل ۲۰۰۰ قطعه است. مهرها و نگین‌ها بخشی از تاریخ گذشتهٔ فرهنگی و هنری هرسرزمین است.

۶. گنجینهٔ کبریت: شامل بیش از ۸۰۰۰ نوع کبریت از ایران و دیگر کشورهای جهان که در نوع خود گویای تاریخ فرهنگ و هنر کشورهاست.

۷. گنجینهٔ عکس: در این بخش ۲۸۰۰۰ قطعه عکس تاریخی موجود است. عکس‌هایی از سال ۱۳۰۲ش تاکنون. عکس‌ها زنده‌ترین و گویاترین و در مواردی یگانه‌ترین اسناد بخش تاریخ است. قرار است در سال ۱۳۹۵ مجموعه عکس‌های تاریخی چاپ شود.

مجموعه خطی موزه موقوفه میرزا محمد کاظمینی

چنانکه آمد سنگ بنای این مجموعه در سال ۱۳۸۰ش با خرید چند جلد کتاب خطی گذاشته شد. در اندک مدتی یعنی حدود دو سال، دو هزار جلد کتاب خطی و ۶۰۰۰ برگ سند در شهر یزد از عتیقه فروشان و مجموعه داران خریداری شد. کتاب هایی که برخی از آنها بسیار نفیس یا منحصر به فرد بوده و حاصل اندیشه و ذوق نویسندگان، کاتبان، مذهببان، صحافان و وزّاقان و هنرمندان یزدی بود.

نکته ای که قابل گفتن است، شوق و علاقه وافر بنیان گذار بنیاد ریحانه آقای کاظمینی برای دیدن و خریدن کتاب ها، اسناد و مرقعات تازه خطی بود. ورود هر کتابی به گنجینه همراه با خاطره ای گفتنی بود.

زمانی نگارنده آگاه شد که طوماری معروف به «شجره آدم تا خاتم» در روستای هفت هرندوشن یزد پیدا شده که مالک آن قرار است به بهای سه میلیون تومان به فروش برساند و بیم آن می رود که دست دلان بیفتد و از یزد خارج شود. شجره نامه مربوط به سده هشتم قمری بود و با اینکه بر اثر سهل انگاری مالک، بخشی از آن به وسیله بز خورده شده بود، باز محتوای آن بسیار قابل درنگ بود، زیرا دارای شجره نامه پیامبران، امامان شیعه و پس از آن رجال و سادات عریضی یزد و اصفهان تا سده هشتم قمری بود که با روح الله دیگ بندان خاتمه می یافت. چندین روز طول کشید تا مالک راضی شود آن را به بهای دو میلیون و هفت صد هزار تومان به بنیاد واگذار کند و اکنون جزء اسناد نادر گنجینه است و به دلیل نام بردن از رجال سده های اول تا هشتم یزد، منبعی موثق در زمینه تاریخ یزد به شمار می رود. این شجره نامه به طول ۳۶ متر و عرض حدود ۳۰ سانتیمتر است.

یکی از این روزها فردی از معاودین عراقی به دفتر بنیاد آمد و گفت: قرآنی نزد اوست که دارای ۱۱۵ سوره است و به رغم اینکه سفارت یکی از کشورهای عربی حاضر است به دلیل وجود سوره نخست آنکه در ولایت حضرت علی علیه السلام است به بهای بیشتری، یعنی ده میلیون تومان بخرد، اما برای اینکه این نسخه به دست وهابیون نیفتد، حاضر است به بهای کمتری حتی پنج میلیون تومان بفروشد، بی درنگ آقای کاظمینی در جریان فروش نسخه قرار گرفت و درخواست ارائه نسخه از خریدار گردید. پس از آن مشاهده شد که

سوره ولایت (که یک سوره جعلی است) با همان خطّ متن اصلی در آغاز نسخه قرار گرفته و نونویس نیست. نسخه حدّ اقل تاریخی سیصدساله داشت. اما این نسخه به دلیل علاقه مندی حجت الاسلام شیخ محمدعلی صدوقی، امام جمعه وقت یزد که از وجود آن باخبر شده بود، در اختیار ایشان قرار گرفت و اکنون در کتابخانه شخصی مرحوم صدوقی است.

دیگر سند نفیس این کتابخانه وقف نامه مسجد خضرشاه یزد مربوط به سال ۹۰۲ قمری است که سال‌ها در تصرف نگارنده این سطور بود و پس از راه‌اندازی این گنجینه بدان اهدا شد. اصل وقف نامه را آقای دکتر جلال گلشن یزدی از حقوق دانان یزدی ساکن آمریکا در اختیار نگارنده گذاشته بود که به هرنحوکه صلاح دانسته شد در دسترس عموم قرار گیرد. این سند به طول ۲۹۵ و عرض ۲۰ سانتی‌متر است. (نگارنده در سال ۱۳۹۳ ش با کمک و همراهی آقای دکتر رضا افخمی عقدا متن این وقف نامه را چاپ کرد.)

سفر احمد کرمی، شاعر و مدیر مؤسسه کتاب ما به یزد و دیدن گنجینه عظیم کتاب‌های خطّی واقع در امامزاده جعفر علیه السلام باعث گردید که وی چندین نسخه نفیس خود را از جمله دیوان خطّی حافظ که به سفارش سلطان حسین بایقرا نوشته شده و مبنای تصحیح احمد مجاهد بود، به کتابخانه ریحانه اهدا نماید. خرید نسخه نفیس و سراسر مذهب قرآن مجید از آقای محمود مشروطه، هنرمند و عکاس مشهور، خود داستانی جداگانه دارد که در آن سال به بهای گزافی خریداری گردید. پیدا شدن نسخه نجوم که همراه با درج اشکال و صور فلکی و جدول‌ها بود، یکی دیگر از دستاوردهای خوب این گنجینه در آن سال‌ها بود. نگاهی به انبوه نسخه‌های موجود در موزه، گویای تلاش‌هایی است که برای حفظ و نگهداری میراث فرهنگی در استان یزد انجام گردید.

تاکنون در سه دوره آیین حامیان نسخ خطّی ایران از بنیان‌گذار و نیز مجموعه خطّی ریحانه الرسول تجلیل شده است و یک بار هم در سال ۱۳۸۴ ش از بنیان‌گذار مؤسسه به عنوان واقف نمونه کشوری از سوی سازمان اوقاف کشور تجلیل شده است.

نفايس گنجينه اسناد و نسخ خطي موزه كاظميني

۱. شجره نامه نزهه العيون و نهايه الفنون كه به نام شجره نامه آدم تا خاتم معروف است.
۲. وقف نامه مسجد خضرشاه چهارمنار به تاريخ ۹۰۲ قمری.
۳. رساله در علم نجوم.
۴. مثنوی جام جم، ركن الدين اوحدي مراغی، نگارش سده دهم هجری.
۵. رساله روح و بدن، محمد بن سليمان فضولي بغدادی، نگارش ۱۲۶۹.
۶. ديوان انوری، اوحده الدين علي انوری ابیوردی، نگارش سده یازدهم.
۷. فرهاد و شیرین، کمال الدين محمد وحشی بافقی، نگارش سده ۱۰ و ۱۱ قمری.
۸. بیاض ریاض، اسکندر، نگارش سده یازدهم قمری.
۹. برگزیده ای از ديوان خاقانی، نگارش سده یازدهم قمری.
۱۰. سبحة الابرار، عبدالرحمن بن احمد جامی، نگارش سده نهم قمری.
۱۱. قرآن کریم، کاتب: علی اکبر اصفهانی، نگارش سده هفتم قمری.
۱۲. قرآن کریم، کاتب: احمد الشریف یزدی، نگارش ۱۲۶۱ قمری.
۱۳. زاد المعاد، محمد باقر مجلسی.
۱۴. جامع نقلیات (به زبان اردو).
۱۵. ديوان حافظ، به سفارش سلطان حسين بايقرا، نگارش سده دهم.
۱۶. ديوان نورعلیشاه، محمد علی نورعلیشاه طبسی اصفهانی، کاتب: هاشم نیشابوری یزدی، نگارش ۱۳۱۲ ق.
۱۷. مثنوی معنوی، مولانا جلال الدين محمد بلخی، نگارش ۱۲۶۱ قمری.
۱۸. قصاید حکیم سنایی، ابوالمجد محدود بن آدم سنایی، نگارش ۱۲۶۹.
۱۹. ديوان ریاض همدانی، میرزا جعفر ریاض، نگارش سده سیزدهم.
۲۰. ديوان سعدی، با چندین لوحه مینیاتور.

- ارمغانی، زهره، اوج نگاه، گزیده‌ای از خطوط، نگاره‌ها، تذهیب‌ها، قم: مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵.
- افخمی عقدا، رضا و مسرت، حسین «وقف نامه مسجد چهارمنار خضر شاه» وقف، میراث جاویدان، س ۲۲، ش ۸۵ (بهار ۱۳۹۳): ۱۷۶-۱۴۵.
- حاجی شعبانی، محمد، یزد در اسناد مطبوعاتی گنجینه میرزا محمد کاظمینی، قم: صحیفه خرد، ۱۳۹۴، ج ۲.